
האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

ממרד למדינה: עלייתה ונפילתה של המדינה החשמונאית - 13156

תאריך עדכון אחרון 13-08-2023

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 2

תואר: בוגר

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: היסטוריה של עם ישראל ויהדות זמננו

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 0

סמסטר: סמסטר א'

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): פרופ' נח חכם

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: noaah@mail.huji.ac.il

שעות קבלה של רכז הקורס: א 12-13

מורי הקורס:

תאור כללי של הקורס:

מדינת החשמונאים היא הגשמת התקוות לשיבת ציון, אבל היא קמה יותר משלוש מאות וחמישים שנה אחרי שיבת ציון. הקורס יעסוק במדינה העצמאית היהודית שהתקיימה במאות השנייה והראשונה לפני הספירה, במרד שהוביל להקמתה, בגורמים למרד, בתהליכים שהובילו להקמת המדינה, להתרחבותה, ולבסוף לנפילתה ולכיבוש הרומי.

מטרות הקורס:

הכרת האירועים ההיסטוריים שהתרחשו בעם ישראל מהקודמות למרד החשמונאים ועד לשקיעתה של מדינת החשמונאים וההשתלטות הרומית על ארץ ישראל, הבנת התהליכים ההיסטוריים הפנימיים והחיצוניים בתקופה זו. רכישת יכולת קריאה וניתוח של המקורות השונים לתקופה זו, ושל מחקרים העוסקים בה. פיתוח מיומנות של מחקר עצמאי וכתובת עבודה על נושא מן התקופה

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

לתאר את השתלשלות האירועים ממרד החשמונאים ועד לחיסול השלטון החשמונאי בימי הורדוס לבאר את המורכבות של החברה היהודית ואתגריה, את המצב הבינלאומי ואת הגורמים לאירועים בתקופה

לנתח מקור ראשוני העוסק במדינה החשמונאית

לנתח ולבקר מחקר היסטורי העוסק בתקופה

לכתוב מחקר קטן עצמאי בעניין תולדות החשמונאים

דרישות נוכחות (%) :

100

שיטת ההוראה בקורס: הרצאה, סמינר, סיור

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

שיעור 1: מבוא רקע כללי ומקורות המידע

שיעור 2: ביקור הליודורוס בירושלים

שיעור 3: הגזרות והמהלכים הקודמים למרד

שיעור 4: ימי יהודה המקבי

שיעור 5: נס פך השמן, וספרות חז"ל על חנוכה

שיעור 6: סיור לימודי: ירושלים החשמונאית

שיעור 7: יונתן החשמונאי - מטרוריסט לכהן גדול ומנהיג מדיני

שיעור 8: שמעון והקמת המדינה החשמונאית

שיעור 9: יוחנן הורקנוס - מרחיב המדינה החשמונאית

שיעור 10: אלכסנדר ינאי מלך יהודה וכהן גדול

שיעור 11: הכתות; יהודי הפזורה והחשמונאים
שיעור 12: הקרע בין החשמונאים לפרושים
שיעור 13: שלומצין ובניה: האם רומא הייתה כובשת בכל מקרה?
שיעור 14: שירת הברבור של החשמונאים והמעבר לימי הורדוס

חומר חובה לקריאה:

ספר מקבים א

ספר מקבים ב

קדמוניות היהודים ספרים יב-יד

ד' שוורץ, 'על המקורות ההיסטוריוגרפיים העיקריים למרד החשמונאים ולמדינתם', ד' עמית וח' אשל (עורכים), ימי בית חשמונאי, ירושלים תשנ"ו, עמ' 133-146
שיעור 2:

Hannah M. Cotton & Michael Wörrle, 'Seleukos IV to Heliodoros: A New Dossier of Royal Correspondence from Israel', ZPE 159 (2007), pp. 191-203

Dov Gera, 'Olympiodoros, Heliodoros and the Temples of Koile Syria and Phoinike', ZPE 169 (2009), pp. 125-155

מנחם שטרן, התעודות למרד החשמונאים, תשל"ג, עמ' 27-42
שיעור 3:

א' צ'ריקובר, 'גזירות אנטיוכוס ובעיותיהן', בתוך: מחקרים בתולדות ישראל בתקופת הבית השני (ליקט: ד' שוורץ), ירושלים תשנ"ו, עמ' 235-259

D.R. Schwartz, 'Antiochus IV Epiphanes in Jerusalem', in: D Goodlatt, A Pinnick & D.R. Schwartz (eds.), *Historical Perspectives: From the Hasmoneans to Bar Kokhba in Light of the Dead Sea Scrolls*, [Proceedings of the 4th International Symposium of the Orion Center 27-31 January 1999], Leiden-Boston-Köln 2001, pp. 45-56

שיעור 4:

ב' בר-כוכבא, מלחמות החשמונאים: ימי יהודה המקבי, ירושלים תשמ"א, עמ' 51-73
מ' שטרן, 'הברית בין יהודה ורומא בשנת 161 לפנה"ס', בתוך: הנ"ל, מחקרים בתולדות ישראל בימי הבית השני (עורכים: י' גפני, מ"ד הר ומ' עמית), ירושלים תשנ"א, עמ' 51-76
א' גלילי, 'עם מי נלחמו החשמונאים? ממרידה למאבק על הארץ ודמותה', בתוך: א' רפפורט ו' רונן (עורכים) מדינת החשמונאים: לתולדותיה על רקע התקופה ההלניסטית, ירושלים תל אביב תשנ"ד, עמ' 214-228

שיעור 5:

מחקרים: ורד נעם, 'נס פך השמן: האומנם מקור לבירור יחסם של חז"ל לחשמונאים?', ציון סז (תשס"ב), עמ' 381-400

שיעור 7:

מ' שטרן, יהודה החשמונאית בעולם ההלניסטי, ירושלים תשנ"ה, עמ' 23-62
א' רפפורט, בית חשמונאי, עם ישראל בארץ ישראל בתקופה החשמונאית, ירושלים תשע"ג, עמ' 175-195

שיעור 8:

מ' שטרן, יהודה החשמונאית בעולם ההלניסטי, ירושלים תשנ"ה, עמ' 71-87
שיעור 9-10:

ב' בר-כוכבא, 'אנטיוכוס החסיד והורקנוס הטיראן', ציון סא (תשנ"ו), עמ' 7-41
י' שצמן, "על גיורם של האדומים", לאוריאל, מחקרים בתולדות ישראל בעת העתיקה, מוגשים לאוריאל רפפורט, עורכים מ' מור ואחרים, ירושלים תשס"ו, עמ' 241-213
מ' שטרן, 'על היחסים בין יהודה ורומא בימי יוחנן הורקנוס', בתוך: הנ"ל, מחקרים בתולדות ישראל

בימי הבית השני (עורכים: י' גפני, מ"ד הר ומ' עמית), ירושלים תשנ"א, עמ' 77-98
שיעור 11:

א' רפפורט, בית חשמונאי, עמ' 306-342
שיעורים 12-14:

ו' נעם, "הקרע עם הפרושים", בתוך: ט' אילן וו' נעם (עורכות), בין יוספוס לחז"ל, האגדות האבודות
של ימי הבית השני, ירושלים תשע"ז, עמ' 255-291
א' רפפורט, בית חשמונאי, עמ' 398-411
מ' שטרן, 'מרד החשמונאים ומקומו בתולדות החברה והדת היהודית', בתוך: מחקרים בתולדות ישראל
בימי הבית השני, ירושלים תשנ"א, עמ' 161-151
י' שצמן, החשמונאים בהיסטוריוגרפיה היוונית-הרומית, ציון נז (תשנ"ב), עמ' 5-64

חומר לקריאה נוספת:

א' רפפורט, בית חשמונאי: עם ישראל בארץ ישראל בימי החשמונאים, ירושלים תשע"ג
מ' שטרן, יהודה החשמונאית בעולם ההלניסטי, פרקים בהיסטוריה מדינית, ירושלים תשנ"ה
מגילת תענית, מהדורת ורד נעם, ירושלים תשסד
טל אילן וורד נעם, בין יוספוס לחז"ל, האגדות האבודות, ירושלים תשע"ז

מרכיבי הציון הסופי:

הגשת עבודה מסכמת / פרויקט גמר / מטלת סיכום / מבחן בית / רפרט 70 %
מצגת / הצגת פוסטר / הרצאה / סמינר / פרוסמינר / הצעת מחקר 5 %
מטלות הגשה במהלך הסמסטר: תרגילים / עבודות / מבדקים / דוחות / פורום / סימולציה ואחרות
20 %
נוכחות / השתתפות בסיור 5 %

מידע נוסף / הערות: